

RAPORTOINTI Alli Paasikiven säätiölle 18.6.2015

Lapset, nuoret ja perheet satavuotiaassa Suomessa -ohjelma (2013–2017)

Itsenäisyyden juhluvuoden lastenrahaston säätiö (ITLA) on vuonna 2013 käynnistänyt uuden viisivuotishjelman *Lapset, nuoret ja perheet satavuotiaassa Suomessa*. Ohjelman keskeisenä ja ensisijaisena lähtökohtana on kääntää tulevaisuuden lapsi-, nuoriso- ja perhepolitiikka lasten tasavertaisia elinolosuhteita tukevaksi. Tätä päämäärää edistääkseen ohjelma pyrkii ennen kaikkea tuomaan suunnitelmallisuutta päätöksentekoon ja käytäntöihin. Tavoitteena on:

- a) päivittää ja modernisoida yhteiskunnan tukirakenteita (informaalista tukea, palveluja)
- b) luoda voimavaroja tukevia työkaluja, malleja ja sovellutuksia yhteiskunnan eri tasoille

Vuonna 2014 sekä kevään 2015 aikana toiminta on ensisijaisesti keskittynyt tutkimus- & kehittämisohjelman kokonaiskoordinoinnin vahvistamiseen, näkyvyyden parantamiseen sekä temaattisten lopputuotosten suuntaamista kohti seuraavia kokonaisuuksia:

1. Miten lapset, nuoret ja perheet voivat ja miten heidän hyvinvointinsa on viimeisen 100 vuoden aikana kehittynyt?

– tässä osiossa valmistuu *tilannekuvauksia, analyysyjä tai skenaarioita* Suomessa kasvamisesta ja kasvattamisesta. Tuotoksissa pyritään hyödyntämään mm. infografiikkaa, animaatioita ja muita visuaalisia elementtejä.

2. Miten lapsia ja nuoria voi auttaa? Miten kohentaa lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia?

– tässä osiossa valmistellaan ehdotuksia lasten ja nuorten tasa-vertaisten elinolojen edistämiseksi. Konkreettiset *tuotokset voivat olla mm. inspiraatio-oppaita, avoin verkkosivusto kasvun tueksi, seminaarit ja aivoriihet*

3. Miten lapset näkyvät toimijoina ja osallistujina itsenäisyyden juhlassa vuonna 2017?

– tässä lähtökohdaksi on otettu itsenäisyyden juhlan luominen yhdessä lasten kanssa, lasten sanoittamana ja kuvittamana, sukupolvia yhdistävänä ilon juhlanä. Konkreettisenä tuotoksena tässä osiossa suunnitellaan mm. *tukea ja inspiraatiota lähiyhteisölle kouluissa vietetyn juhlan järjestämiseksi*.

Sata - alkuisia osahankkeita on edistetty ja täsmennetty seuraavasti:

A. "Sata lasissa – varttuminen suomalaisessa alkoholikulttuurissa" osahanke:

- koko hankkeen tutkimusaineisto on koottu ja litteroitu valmiiksi ja ensimmäinen artikkeli on hyväksytty julkaistavaksi. Haastattelut ryhmissä, joissa ei esiinny alkoholiongelmia (ns. "Tavis" aineisto) koostuu 18 haastattelusta (nuorten ryhmiä 9, vanhempien ryhmiä 9). Päihdepuolen haastatteluja kerättiin 37. Haastattelut sisältävät sekä yksilö- että ryhmähaastatteluja ja ne on osin toteutettu sekaryhmissä. Lisäksi aineisto sisältää 3 maahanmuuttajien ryhmähaastattelua (2 nuorten + 1 vanhempien ryhmä).
- nuorten ryhmiä on kokoontunut 5 kpl työstämään aiheita filmille, joka kulkee nimellä "Siellä sitten käytäydytään". Filmi tuotetaan vuorovaikutustaitojen harjoittelemisen

tueksi kotien ja koulujen päihdekasvatuksessa. Soveltuu esim. koulujen vanhempainiltoihin.

- pienten lasten vanhempien vastuullisen alkoholinkäytön tukemiseksi on koottu lupaavia vanhempaintuen ja kuntoutuksen malleja, kuntaesimerkkejä ja päihteistä toipuvan äidin kokemuspuheenvuoro. Materiaali on työstetty ns. inspiraatio-oppaaksi. -aiheen yleistajuisen julkaisun toimittamiselle on perustettu työryhmä.

B. "Sata kohtaamista – varhaisen tuen palvelut ja tieto" osahankkeen puitteissa on laadittu hankesuunnitelma "Kasvun tuki – vaikuttavan varhaisen tuen tietolähde".

Vuoden 2014 aikana on:

-koottu tutkimusta ja tutustuttu kansainvälisiin vaikuttavuuden arviointiin, mm. järjestämällä kv- kokous aiheesta, käntämällä norjalainen Ungsinn- manuaali vaikuttavuuden arvioinnista työn pohjaksi ja inspiraatioksi sekä vieraillemalla pohjoismaisen verkoston kokouksessa (vrt. 30-31.10 Kööpenhamina) asian tiimoilta.

-koottu Suomessa käytössä olevia, tutkittuun tietoon nojaavia vanhemmuuden tuen malleja

- perustettu viiteryhmät hankkeelle (tieteellinen tiimi + seurantaryhmä työn juurruttamista varten). Seurantaryhmässä on edustettu mm. Kuntaliitto, THL ja kolme kuntaa: Imatra, Hämeenlinna ja Oulu

- palkattu koordinaattori (puolipäiväinen) tehtävänään vaikuttavuuden/näytön määrittämisen työvälineen valmistelu yhdessä tieteellisen tiimin kanssa

- haettu hankkeen jatkon takaamiseksi rahoitusta

C. "Sata investointia – lasten oikeuksien näkyminen kuntien budjetoinnissa" hanke on käynnistynyt. Hankkeen tavoite on tuottaa kuntien lapsibudjetointia varten käytänteitä tukeva ohje. Ohjeistus on luotu kuntapilotin tuloksena. Vuoden 2014 sekä kevään 2015 aikana:

- on laadittu hankesuunnitelma yhdessä Pelastakaa Lapset ry:n sekä Itä-Suomen yliopiston terveystaloustieteen yksikön kanssa

- on haettu ja saatu rahoitusta hankkeelle

- perustettu hankkeelle ohjaus- ja asiantuntijaryhmä

- aloitettu kirjallisuuskatsauksen laadinta kustannusvaikuttavista toimista perheiden tueksi

- suoritettu pilotti (Imatra, Hämeenlinna sekä Oulunkaaren kuntayhtymä / Utajärvi) laadittu käsikirjoitus ohjeesta

Lisäksi:

- kaksi suunnitteilla olevaa hanketta on yhdistetty; Sata mahdollisuutta – arvostava kasvatuskulttuuri koulurauhan takeena ei saanut rahoitusta ja yhdistettiin Sata varhaista askelta - hankkeen suunnitteluun. Suunnaksi on vuoden aikana valittu lasten ja nuorten saumattoman oppimispolun edistäminen vahvuuksien kautta. Hanketta on suunniteltu yhdessä Suomen Mielenterveysseuran kanssa. Hanke pyrkii kiinnittymään varhaiskasvatustaloustieteen ja perusopetuksen perusteiden

uudistuspyrkimysten rinnalle. Rahoitusta on haettu Opetus ja Kulttuuriministeriöltä.

- Suomen perheet 1917-2017 on hankekokonaisuus, jossa pyrkimyksenä olisi tiivistää tietoa perherakenteen muuttumisesta haki rahoitusta Alli Paasikiven säätiöltä sitä kuitenkaan saamatta.

Lopputuotokset:

- Työkalupakki: vuoden aikana on tuotettu kaksi käsikirjotusta ohjeiksi työkalupakkisarjaan ”Pienten lasten vanhempien vastuullinen alkoholinkäyttö” sekä Ohje lasten oikeuksien toteutumiseen kuntien budjetoinnissa”. Molemmat ovat parhaillaan kommenttikierroksella ja graafinen suunnittelu on aloitettu.
- Mallinnukset ja menetelmät: sivusto www.kasvuntuki.fi on avattu. Sivulla esitellään manuaalia vaikuttavuuden arvioinnille, joka on vuoden aikana ollut työn alla.
- Tieteelliset artikkelit: ”Luottamista ja harhauttamista. Vanhempien ja lasten alkoholinkäyttöä koskeva vuorovaikutus nuorten kuvaamana” on hyväksytty julkaistavaksi. Tieteellisiä artikkeleita kaikista osahankkeista ei näillä näkymin koota yhteen vaan tarjotaan julkaistavaksi eri tieteellisiin lehtiin. Yhteisjulkaisu on kuitenkin teikeillä teemalla kasvaminen ja kasvattaminen suomalaisessa alkoholikulttuurissa.

Lapset, nuoret ja perheet satavuotiaassa Suomessa ohjelman vaikuttamistoiminta ja näkyvyys

Lapset, nuoret ja perheet satavuotiaassa Suomessa ohjelma on vuoden aikana sopinut vaikuttamistoiminnan keskittämistä kahdelle erilliselle polulle, joissa toinen keskittyy sisällöllisen ohjelman (vrt. kohdat 1. ja 2. yllä) valmiiksi saattamiseen. Tavoitteena on esim.: inspiraatio- oppaat, verkkosivu kasvun tueksi sekä mahdollinen loppuseminaari. Toinen polku keskittyy juhlistamaan Suomea ja suomalaisuutta lasten näkökulmasta ja sukupolvia ylittävästi (vrt. kohta 3. yllä).

ITLAn vaikuttamistoiminta tehdään muiden kumppaneiden kanssa yhteistyössä. Vuoden aikana esim. vaalivaikuttamista on suunniteltu yhdessä LSKL:n kanssa. Hämeenlinnan Kaupunki, Emma & Elias sekä LSKL toimivat ITLAn yhteistyökumppaneina Hämeenlinnan juhlaseminaarin ja muiden tapahtumien suuntaan. Hämeenlinnan lapsijuhlan lisäksi ITLAssa suunnitellaan esim. yhdessä Lasten keskuksen, Suomen konserttikeskuksen sekä Suomen rehtoreiden kanssa ”Sata laulua Suomesta ja suomalaisuudesta” – hanketta, joka toteutuessaan pitäisi sisällään työkaluja, ideoita ja vinkkejä Suomen 100-vuoden juhlintaan kouluissa vuonna 2017.

Vuoden aikana kiinnittymistä valtakunnalliseen Suomi 100 ohjelmaan on edistetty tiedonvaihdolla ja tapaamisilla. Vaikuttamisryhmän vieraana kävi vuoden aikana ohjelman päätuottaja Hannu Hyttinen, pääsihteeri Pekka Timonen sekä valtuuskunnan puheenjohtaja valtiosihteeri Olli-Pekka Heinonen. Petra Kouvonen esitteli myös hanketta Hämeenlinnan verkostotapaamisessa 4.12.2014 Säätytalolla. Hakemus ohjelman kiinnittymisestä valtakunnalliseen ohjelmaan erityisesti sata

laulua Suomesta ja suomalaisuudesta hankkeen tiimoilta on jätetty keväällä Suomi 100-projektille.

Ohjelmaa uutisoitiin vuoden 2014 aikana näin:

- Perheen tulevaisuus tutkimuksiin / Tampereen yliopiston tiedeuutiset 7.5.2014
- Näyttöön perustuva vanhemmuuden tuki. Kuntalehti 7/2014
- Lasten Maailmassa/tietotulvassa

Näkyvyyden vahvistamiseksi (viestintä, markkinointi yms.) kokonaisuohjelma ei ole yrityksestään huolimatta kuitenkaan saanut erillistä rahoitusta.

Lapset, nuoret ja perheet satavuotiaassa Suomessa- osaohjelmien asiantuntijatapaamiset

Osaohjelmien asiantuntijatapaamisia on pidetty tiiviisti: n. 40-45 kpl vuoden 2014 ja kevään 2015 aikana. Ohjelman viiteryhmät ovat kokoontuneet 20-25 kertaa samana aikana.

Yhteiskunnallinen vaikuttaminen, seminaarit ja tapahtumat

Lapset, nuoret ja perheet satavuotiaassa Suomessa on esiintynyt aktiivisesti vuoden aikana erilaisissa tilaisuuksissa. Seuraavaksi eriteltyinä areenat jolla ohjelma, aiheineen on ollut esillä:

24.4.2014 SITRA - Uuden turvallisuuden ideapaia: osaohjelmaesittely

Petra Kouvonen (ITLA) ja Kaisu Muuronen (LSKL) esittelivät tilaisuudessa ”Sata varhaista askelta – hankkeen” ideoita ja mahdollisia yhteistyövaihtoehtoja lasten elämänpolun nivelvaiheiden (siirtymät varhaiskasvatuksesta tai ylä- alaluokilta) tueksi. Paikalla n. 40 henkeä.

5.5.2014 Tampereen yliopisto - Lapsuutta, nuoruutta ja perhettä tutkimassa

Tampereen Yliopiston lapsuuden, nuoruuden ja perheen tutkimusyksikkö järjesti avoimen seminaarin ja keskustelutilaisuuden lapsuuden, nuoruuden perheen tutkimuksesta, tutkimustarpeista ja tutkimusyhteistyön mahdollisuuksista. Petra Kouvonen (ITLA) oli kutsuttu paneeliin pohtimaan tulevaisuuden tutkimustarpeita.

7.5.2014 ALKO - Alkoholipoliittinen työvaliokunta - osaohjelmaesittely

Petra Kouvonen (ITLA) oli kutsuttu kertomaan ”Sata lasissa – varttuminen suomalaisessa alkoholikulttuurissa” hankkeesta. Paikalla oli n. 20 henkeä.

12.5.2014 Kuntaliitto - Vanhemmuuden tuen asiantuntijaryhmä - osaohjelmaesittely

Petra Kouvonen (ITLA) esitteli 7.3.2015 kokouksen tiimoilta kerättyjä malleja ja jatkosuunnitelmia osana ”Kasvun tuki – vaikuttavan varhaisen tuen tietolähde- tuotosta”.

22.5.2014 Minding the Young Mind, Vierumäki 22-23.5.2014: työkokous

Onni ja Helmi Karttusen Säätiön rahoittama työkokous järjestettiin Kasvun tuki hankkeen kansainvälisen tietopohjan vahvistamiseksi. Paikan päälle oli pyydetty asiantuntijoita Hollannista: Gert van der Berg ja Norjasta Monica Martinussen. Kokemusten pohjalta laadittiin Kasvun tuki – hankkeelle hankekuvaus ja koottiin tieteellinen neuvosto sekä seurantaryhmä. Kolme pilottipaikkakuntaa: Imatra, Hämeenlinna ja Oulu olivat edustettuina kokouksessa ja tulivat osaksi seurantaryhmän kokoonpanoa.

10.6.2014 IFCW World forum- kv seminaari

ITLA osallistui seminaarin suunnitteluun mm. ehdottamalla Kasvun tuki hankkeen tiimoilta kansainvälisiä ja kansallisia puhujia kokoukseen (esim. Voimaperheet- hanke).

16-19.6.2014 The Netherlands Youth Institute – review on the decentralization of the Dutch youth services: tiedonvaihto

Hollannissa järjestämis- ja toteuttamisvastuu lasten palveluista siirtyy vuonna 2015 kunnille. Valmistelun tueksi maahan kutsuttiin kesällä 2014 ulkomaalaisia asiantuntijoita kartoittamaan / arvioimaan muutoksesta johtuvia valmistautumisprosesseja. Petra Kouvonen (ITLA) osallistui yhdessä kolmen muun asiantuntijan (S, UK, DK) kanssa kuntakiertueeseen, jossa tutustuttiin kolmen eri kunnan valmistautumiseen lakimuutokseen. Kiertueen päätteeksi asiantuntijat kokosivat erikseen vaikutelmiaan prosessiin valmistautumisesta. Vierailua edelsi myös Hollantilaisen ”Netherlands Youth institutin” asiantuntijavierailu eri maissa, mukaan lukien Suomessa. ITLA osallistui tiedonvaihtoon laatimalla ohjelmarungon sisältäen vierailuja mm. Hämeenlinnaan, joka Imatran ja Oulun seudun ohella toimii pilottipaikkakuntana ITLAn ohjelmassa.

15.9.2014 Lastensuojelun tieto ja tutkimus (LaskeTut), väliseminaari ”Piirritetyt lapset – monitieteiset lastensuojelututkimuksen päivät”:

ITLAn ”Lapset, nuoret ja perheet satavuotiaassa Suomessa ohjelma” esitteli kaksi osahankettaan seminaarissa (kuulijoita n. 25-30 henkilöä):

-Petra Kouvonen (ITLA) ja Leena Ehrling (Suomen Mielenterveysseura) esitteli suunnitelmia ”Kasvun tuki – vaikuttavan varhaisen tuen tietolähde – hankkeelle” osana ”Sata kohtaamista - hankekokonaisuutta”

-Anne Surakka (Itä-Suomen Yliopisto) esitteli suunnitelmia Sata investointia – Lasten oikeuksien näkyminen kuntien budjetointia hanketta, jonka puitteissa suunnitellaan budjetinseurantaan soveltuvaa työvälinettä (LapBu – työväline).

18.9.2014 Lastensuojelun Keskusliiton Ehkäisevän työn neuvottelukunta

Petra Kouvonen (ITLA) esitteli vanhemmuuden tukea käsittelevässä kokouksessa paikallisen toiminnan tietoperustan vahvistamisen edellytyksiä ”Kasvun tuki – vaikuttavan varhaisen tuen tietolähde” hankkeen suunnitelmien pohjalta.

10.10.2014 Varhaiskasvatusmessut: alkoholinkäyttö lapsiperheessä: tunnista, ota puheeksi ja auta

ITLAn ”Lapset, nuoret ja perheet satavuotiaassa Suomessa – ohjelma” järjesti yhdessä Alkon Lasten seurassa – ryhmän kanssa session varhaiskasvatusmessuille. Tavoitteena oli innostaa ja tukea varhaiskasvatuksen parissa toimivia ammattilaisia tukemaan perheitä vastuulliseen alkoholinkäyttöön. Sata lasissa – varttuminen Suomalaisessa alkoholikulttuurissa hankkeesta puheenvuoroja piti: Marja Holmila (THL), Tuomas Tenkanen (Ehyt ry) sekä Petra Kouvonen (ITLA).

4.11.2014 Hämeenlinnan kaupungin / Suomi 100 ohjelman järjestämä verkostokokoontuminen. Teema: 2017 lasten itsenäisyyden juhluvuosi

Petra Kouvonen (ITLA) esitteli ”Lapset, nuoret ja perheet satavuotiaassa Suomessa ohjelman” puitteissa meneillä olevaa toimintaa.

14.11.2014 Lastensuojelun tieto ja tutkimus (LaskeTut), tutkimusstrategian suunnittelu: tutkimuskoordinaatiotyöryhmän kokoontuminen

Hankkeessa etsitään lastensuojelututkimukselle tulevaisuuden suuntaviivoja. Petra Kouvonen (ITLA) on edustanut kokouksissa Lapset, nuoret ja perheet satavuotiaassa Suomessa ohjelmaa.

25.11.2014 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Mielenterveys ja päihdepalvelut osasto, käytöshäiriöiden ennaltaehkäisyn verkosto: osaohjelmaesittely

Kokouksessa viitotettiin tietä interventiotutkimuksen jalkauttamiselle lapsiperheiden parissa työskentelevän työn tueksi Suomessa. Petra Kouvonen (ITLA) oli kutsuttu kertomaan Kasvun tuki- hankkeen keräämistä pohjoismaisista kokemuksista.

30-31.11.2014 Socialstyrelsen, Tanska. Pohjoismainen kokous vaikuttavan varhaisen tuen tiedon luokittelusta ja käsittelystä: verkostokokous

Kokouksessa Petra Kouvonen (ITLA) ja Mirjam Kalland (MLL) vaihtoi tietoa muiden pohjoismaisten edustajien kanssa vaikuttavien interventioiden käsittelystä eri Pohjoismaissa (työn organisointi, resurssit yms.). Kokouksen päätteeksi sovittiin myös tulevaisuuden tiedon vaihdosta ja muusta yhteistyöstä.

21.1.2015 Pyöreänpöydänkeskustelu ilmastonmuutosten lapsivaikutuksista

Tilaisuus pidettiin tammikuussa. Kokouksen päätteeksi laadittiin eettinen vetoamus ilmastonmuutoksen huomioimisesta tulevaisuudessa lasten oikeuksien näkökulmasta.

11.3.2015 Pyöreämpöydän keskustelu vaikuttavan varhaisen (psyko-sosiaalisen) tuen levittämiseksi valtakunnallisesti Suomessa

Yhteisen pohdinnan kohteena (mm. Kuntaliiton, THL:n, HY:n ja SITRAn suuntaan) on vuoden aikana ollut miten mahdollistaa rakenteen luominen Suomeen joka takaisi tutkitusti tehokkaiden menetelmien (esim. vanhemmuuden tuki) vieminen ruohonjuuritasolle kattavasti (koulutus, saatavuus) kaikkien lasten hyvinvoinnin takeeksi. Rakenteen luominen olisi tärkeä jotta lapsiperheet olisivat tasavertaisessa asemassa psyko-sosiaalisen tuen saatavuuden osalta. Tästä aiheesta pidettiin keskustelu ja laadittiin hankehakemus.

3.6.2015 Päätjäseminaari Lasten oikeuksista uusille kansanedustajille

Tilaisuus suunnattiin uudelle kaudelle eduskuntaan valitulle. ITLA oli mukana järjestelyissä joissa kansanedustajille tuotiin eväitä kestävän lapsipolitiikan edistämiseksi seuraavan hallituskauden aikana.